

**საგმირო-საისტორიო სიმღერა
„ხევსურები გორის ბრძოლაში“
A Heroic-Historical Song
“Khevsurians in the Battle of Gori”**

**ხვთისო მამისიმედიშვილი
Khvtiso Mamisimedishvili**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ერეკლე მეფე, ფოლკლორი, საგმირო პოეზია

Keywords: King Erekle, folklore, heroic poetry.

ერეკლე მეფის შესახებ პოეტური ტექსტებისა და პროზაული გადმოცემების მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩანერილია XIX საუკუნის II ნახევარსა და XX საუკუნის დასაწყისში, გმირი მეფის მოღვაწეობიდან დაახლოებით ერთი საუკუნის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ ერეკლე მეფის ციკლის ნაწარმოებებში მრავლად არის მხატვრული ელემენტები, მითოლოგიური არქეტიპები და ანაქრონიზმები, ეს ტექსტები ისტორიული სინამდვილის აღდგენის საშუალებას მაინც იძლევა. გმირ მეფესთან დაკავშირებულმა სიუჟეტებმა ბოლომდე გამითიურება ვერ მოასწრეს.

უფრო მეტი რეალურობით გამოირჩევა ერეკლე II-ის ციკლის ის ლექსები, რომლებიც მეფის მეთაურობით გამართულ ბრძოლებს ასახავს, რადგან მათი ნაწილი, როგორც ჩანს, შექმნილია ერეკლე მეფის ბრძოლების თვითმხილველთა ნაამბობის მიხედვით. ერეკლე მეფის ბრძოლების ამსახველ პოეტურ და პროზაულ ტექსტებში სინამდვილის უტყუარ გაცდას ქმნის მათში ასახული კონკრეტული გეოგრაფიული გარემო, სადაც ბრძოლა გაიმართა, ტოპონიმებისა და მიკროტოპონიმების სიმრავლე. ამ ციკლის ხალხური ლექსები გამორჩეულ მებრძოლებსა და სახალხო გმირებს გვარ-სახელებითა და მათი იდენტობის დამადასტურებელი სხვადასხვა საშუალებით წარმოგვიდგენს, რაც ტექსტში გადმოცემული ამბის რეალურობას კიდევ უფრო აძლიერებს.

საგმირო-საისტორიო ჟანრის სიმღერა „ხევსურები გორის ბრძოლაში“, რომელმაც ჩვენამდე რამდენიმე ვარიანტის სახით მოაღწია, გადმოგვცემს 1744 წლის მოვლენებს, გივი ამილახვრისა და უსუფ ფაშას წინააღმდეგ ერეკლე მეფის ბრძოლის ერთ-ერთ ეპიზოდს. ლექსი რამდენიმე ნაწილისგან შედგება.

ექსპოზიციურ ნაწილში მითითებულია კონკრეტული მარშრუტი, ერეკლე ბატონიშვილის ასვლა ხევსურეთში ჯარის შესაგროვებლად. ნიშანდობლივია ისიც, რომ ხევსურეთში მისული ერეკლე ყველაზე წმინდა ადგილზე, სანეს მთაზე, დაბანაკდა, სადაც აღმართული იყო გუდანის ჯვრის სამთო სალოცავი.

ლექსი ხევსურების საკრალური ყოფის კიდევ ერთ წესზე, ქადაგობის ტრადიციაზე, ამახვილებს ყურადღებას, რომელიც ნაწარმოებში მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ერთეულია, რადგან ნაქადაგარი უნდა აღსრულდეს, რითაც ერთმანეთს დაუკავშირდება ნაწარმოების ექსპოზიციური და ფინალური ნაწილები.

ლექსი „წევსურები გორის ბრძოლაში“ უაღრესად მნიშვნელოვანი ფოლკლორული ნაწარმოებია. მასში წარმოდგენილია ერეკლე მეფისა და ხევსურების ურთიერთობის მნიშვნელოვანი დეტალები; ხევსურეთის მეომრულ-რელიგიური საზოგადოების ტრადიციული ყოფის საკრალური ელემენტები; ერეკლე მეფის დროშის ქვეშ მებრძოლ ხევსურთა ვინაობა; ბრძოლის გარემოებები; ლექსი ამდიდრებს ჩვენს ცოდნას ხევსურული ზეპირსიტყვიერი ტრადიციის შესახებ.

მართალია, ეს ხალხური ნაწარმოები გორის ბრძოლაში ხევსურების მონაწილეობას ასახავს, მაგრამ გამორიცხული არ არის, რომ მასში ჩართული იყო სხვა ბრძოლების ელემენტებიც. ამას გვაფიქრებინებს ლექსის ტრაგიკული დასასრული. რეალურად კი ცნობილია, რომ გორისა და სურამის ბრძოლები ერეკლე მეფის გამარჯვებით დამთავრდა. ერთი მხრივ, ლექსი შეიძლება შეიქმნა ტრადიციული ხევსურული საგმირო „სიმღერეს“ ჟანრობრივი მახასიათებლებით, რის მიხედვითაც, საგმირო სიმღერები მუდამ გმირობის დალუპვით მთავრდება. მეორე მხრივ, შეიძლება მასზე, როგორც ზეპირ ტექსტზე, გავლენა მოახდინა კრწანისის ომის დრამატულმა მოვლენებმა და ლექსის სამგლოვიარო ფინალი მოგვიანო პერიოდში ჩამოყალიბდა.

A significant part of poetic texts and prosaic narrations about King Erekle was written down in the second half of the 19th-early 20th century, about a century after the heroic king's life and work. Thus, although there are many artistic elements, mythological archetypes and anachronisms in the narrations of King Erekle's cycle, these texts still provide an opportunity to restore historical reality. The stories related to the hero king could not completely pass into mythology.

The verses of the cycle of Erekle II, depicting the battles under the leadership of the king, are distinguished by greater reality, because some of them are created according to the testimony of eyewitness to the battles of King Erekle. In the poetic and prosaic texts depicting the battles of King Erekle, an unmistakable sense of authenticity is created by the specific geographical environment where the battle took place, by the abundance of toponyms and microtoponyms. The folk verses of this cycle, outstanding fighters and public heroes are presented with their names

and various ways of confirming their identity, which further strengthens the reality of the narrative conveyed in the text.

The song of the heroic-historical genre “Khevsurians in the Battle of Gori”, which has reached us in several versions, tells us about the events of 1744, one of the episodes of the battle of King Erekle against Givi Amikhvari and Usuf Pasha. The verses consist of several parts.

The verse “Khevsurians in the Battle of Gori” is an extremely important folk work. It presents important details of the relationship between King Erekle and Khevsurians; sacred elements of the traditional existence of the military-religious society of Khevsureti; the identity of the Khevsurians fighting under the flag of King Erekle; the circumstances of the Battle. The poem enriches our knowledge of Khevsurian oral tradition.

It is true that this folk work depicts the participation of the Khevsurians in the Battle of Gori, but it is possible that elements of other battles were also included in it, which is evidenced by the tragic end of the poem. Actually, it is known that the battles of Gori and Surami ended with the victory of King Erekle. On the one hand, the poem can be created with the genre characteristics of the traditional Khevsurian heroic “song”, according to which heroic songs always end with the death of the hero. On the other hand, as an oral text, it may have been influenced by the dramatic events of the Krtsanisi War, and the mournful finale of the poem was formed later.